

Кампанія французів 1646 року у Фландрії. Битва за Дюнкерк. Частина 1.

adept_egidos

adept_egidos
<https://adept-egidos.livejournal.com/2015-11-26> 15:05:00

До 1646 року французька армія не без допомоги союзної Голландії зуміла захопити ряд важливих фортець у Фландрії. Після Рокруа (1643р.), протягом повстань у Каталонії (1640-1652 рр.) та Португалії (1637—1668) Іспанія не могла дозволити собі захищати ще й Фландрію, тому оборона базувалась на сильно укріплені міста та природні умови. У 1644 році, коли герцог Енгієнський був відправлений у Німецьку армію на підмогу Тюррену, Фламандську армію Франції очолив некомpetентний герцог Орлеанський (Гастон Орлеанський, брат покійного на той момент Луї XIII). Завдяки активізації голландської армії Фредеріка Хендріка (молодший брат Моріса Оранського) у 1644 році і відволікання ним іспано-імперських військ, герцог Орлеанський зумів перейти у наступ і захопити укріплене місто Гравлін (*Gravelines*) — західний оплот оборони Фландрії. У 1645 році герцог Орлеанський продовжив наступ уздовж узбережжя і, провівши 20-ти денну облогу, захопив середнього розміру фортецю Мардік (*Mardyck*), що знаходилась між Гравліном та Дюнкерком, однак іспанці, дочекавшись поки французи розмістяться на зимових квартирах, раптовим нападом відбили Мардік, таким чином перекресливши всі успіхи французів за 1645 рік.

На початок 1646 року основна частина французької армії, що повинна була атакувати Фландрію, концентрувалась на південний захід від Appasca у м. Дуллан (*Doullens*, на межі Артуа і Пікардії). Командування армією було доручено Герцогу Орлеанському. Інша армія - герцога Енгієнського (далі - Конде), що була відізвана із Німеччини, концентрувалась у Шампані у м. Марле (*Marle*, поміж Лаоном і Вервеном) в кількості 8 тис солдат. Ця армія загрожувала Люксембургу і Ено (*Hainaut*, нім *Hennegau*) і, в разі необхідності могла йти через Ландресі (*Landrecies*) на з'єднання із основною армією герцога Орлеанського і далі атакувати противника у долині річки Шельда (*nіm. Schelde, фр. Escaut*) або через Appas наступати на узбережжя Фландрії чи у долину річки Ліс.

Тим часом у Нідерландах, за посередництва посланця Тюїльрі, вдалося заручитись підтримкою голландців задля відвернення ними уваги іспано-імперських сил. У середині квітня голландські війська підійшли до Хульста і загрожували Антверпену. Подібний рейд голландців викликав у іспанців серйозне занепокоєння, зважаючи на те що переговори із голландцями про мир розпочалися, і корпус Бека (*Johann von Beck*) було негайно перекинуто у Дендермонде (*Dendermonde*), в той час як Карасена (*Caracena, на той час маestro de campo генерал в армії Фландрії*) залишився на позиціях поблизу Іпра.

Провокації голландців поблизу Антверпена були марними, оскільки основна армія герцога Орлеанського зволікала із наступом вже довгий час і потенційну можливість наступу прогавила. Для того, аби якось подолати нерішучість герцога Орлеанського у Ам'ен (*Amiens*) прибула ціла делегація із молодим королем, регентшею та кардиналом. Трьохтижнева рада у Ам'ені принесла певні плоди. На 4 червня було розроблено план наступу, про що негайно сповіщено герцога Енгієнського.

4-8 травня Мазаріні наказав Конде вирушити до Ландресі, звідки йому було наказано негайно вирушати до Бапома (*Varaute*), оскільки основна армія рухалась через Оксі-ле-Шато (*Auxi-le-Château*) на Appas. 6 червня в Бапомі армії об'єднались. Іспано-імперські війська дізнались про плани французів і підійшли у

місце їх очікуваної переправи через Шельду – Мортань (*Mortagne-du-Nord*). Однаке, план французького наступу було змінено.

9 червня основна армія переправилась через Шельду в Понт-а-Ванден (*Pont-à-Vendin*) поміж Дуе (*Douai*) і Бассе (*La Bassée*). 11 червня Конде, рухаючись у авангарді на північний схід від переправи, виявив противника за 3 км північніше міста Турне (фр. *Tournai*). Іспанці зайняли вигідну оборонну позицію, яка лежала на пагорбі на північному березі Шельди, ріка відділяла іспанців від французів. Конде захопив переправу у Турне і пропонував герцогу Орлеанському атакувати іспанців на протилежному березі, маючи, тим більше, незначну перевагу в силах (30 тис французів, проти 27 тис іспанців). Ймовірно, що перемога над іспанцями під Турне відкриє шлях на Гент, однак герцог Орлеанський не наважився атакувати іспанців. Останні теж маневрували, уникуючи рішучої битви. Герцогом Орлеанським було прийнято рішення атакувати міста в долині річки Лис (ліва притока Шельди, фр. *Lys* або Лейс нід. *Leie*). Французька армія з під Турне повз Лілль вирушила під Кортрейк (нід. *Kortrijk*, фр. *Courtrai*), маючи на правому фланзі, за Шельдою, герцога Лотаринзького (*Charles IV de Lorraine*) та генерала Пікколо міні (*Ottavio Piccolomini*), а попереду очікуючи оборонних позицій сил Карасена, що могли бути підтягнуті з Іпра.

У авангарді армії йшов Конде, його завданням було взяти замок Лануа у Тамплев (*Templeuve*) поблизу Лілля, з чим він впорався 12-13 червня. 14 червня Конде зупинився біля Вевелгема (*Wevelgem*) південніше від Кортрейка, коли дізнався, що іспанці, переправившись 13 червня через Шельду в Поттес (*Pottes*), зайняли позиції в Сен-Дені (*Sint-Denijes*). В той же день його відізвав герцог Орлеанський, що підтягував ар'єгард та концентрував армію у Менені (*Menin*), побоюючись атаки іспанців.

Маркіз Карасена

Карл IV, Герцог Лотаринзький

{C}{C}{C}{C}{C}{C}{C}{C} Гастон, герцог Орлеанський

Людовік II де Бурбон-Конде

{С}{С}{С}

На 13 червня іспано-імперська армія складалась із корпусу Карасена (10 батальйонів піхоти і 17 ескадронів кавалерії), корпусу герцога Лотаринзького (9 бат. піхоти, 22 еск. кавалерії) та імперського корпусу Ламбуа (5 бат піхоти, 17 еск. кавалерії) всього 24 батальйони піхоти та 56 ескадронів кавалерії. Французька армія на момент капітуляції Кортрейка (15 червня) нараховувала 25 батальйонів піхоти та 58 ескадронів кавалерії.

В ніч з 14 на 15 червня Вільк'є (*Villequier*) із 6 тис. кавалерії атакував околиці Кортрейка. Місто було поділено навпіл рікою Лис, старе місто обнесено кам'яною стіною, гарнізон було посилено італійцями Деллі-Понті. Конде та Гассіон (*Gassion*) атакували міські укріплення з півдня, на північ від Кортрейка, у Харельбеке (*Harelbeke*) було відправлено легку кавалерію для блокування допомоги Кортрейку. Герцог Лотаринзький стояв неподалік на Лисі і, дізнавшись про початок облоги Кортрейка, витіснив авангард французів із Харельбеке. Скоро на допомогу герцогу Лотаринзькому прибув Карасена, у якого розв'язались руки через відсутність активних дій голландців. Герцог Орлеанський, бачачи підхід Карасена, почав думати про зняття облоги. Однак, поки Герцог Лотаринзький був хворим, не корився іспанському командуванню і зволікав із активними діями, французи продовжували рити підкопи. 24 червня вся іспанська армія перетнула Лис і була готова до генеральної битви. Наступні дні пройшли в безперервних сутичках, не більше. 28 червня герцог Лотаринзький, всупереч думці Карасена і відчуваючи напругу в таборі герцога Орлеанського, прислав парламентарів щоб обговорити призупинення бойових дій та bezpechний відхід його армії. Його умови були задоволені французами. В той же день Конде надіслав парламентарів до Деллі-Понті з пропозицією капітуляції. Лотаринзький відступив на північ у Оострозебеке (*Oostrozebeke*). Деллі-Понті погодився на умови капітуляції та 29 червня з усім гарнізоном залишив Кортрейк, приєднавшись до армії герцога Лотаринзького.

Капітуляція Кортрейку дозволила активізуватись голландцям. Принц Оранський вирішив наступати вздовж Шельди, для чого основна армія голландців сконцентрувалась у Філіпіні (*Pilippine*). Пікколоміні у відповідь посилив гарнізон Антверпена, Дендермюнде та Льєра (*Lier*).

16 липня французи розпочали марш на північ, герцог Лотаринзький, залишивши частину сил у Ауденарде та Варегемі (*Waregem*) сам зайняв позицію в Тілті (*Tielt*), одночасно прикриваючи дороги на Гент та Брюгге (18 липня). Тим часом голландці, що загрожували Антверпену виступили і на південний захід до з'єднання із французами. Обійшовши позиції герцога Лотаринзького поблизу Брюгге французький шеститисячний корпус маршала Грамона (*Gramont*), що був відправлений герцогом Орлеанським на підмогу голландцям Фредеріка Хендріка, з'єднався з ними у Сас-ван-Гент (*Sas van Gent*).

{C}{C}{C}

Іспанські сили залишались на позиціях у трикутнику Дендермюнде – Гент – Дейнце (*Deinze*), коли герцог Орлеанський розпочав марш на захід до узбережжя для відновлення втрачених за зиму позицій. Обійшовши Іпр та Поперінге французи прибули на річку Колм (*Colme*), а 29 липня, в результаті раптового нападу, капітулював Берг (*Bergues*), що контролював каналі, які сполучали Дюнкерк із внутрішніми територіями Фландрії. Карасена та Ламбуа, що були негайно відправлені навздогін за французами, прибули на Колм занадто пізно, але Карасена вдалось увійти в Дюнкерк, а Ламбуа закріпився у Фурні (*Furnes*, тепер *Veurne*). Бек та герцог Лотаринзький зволікали та, остаточно втративши інтерес, відійшли до Брюсселя.

Тим часом французька армія наступала на Мардік, і герцог Енгіенський пропонував останньому взяти в облогу Дюнкерк – як найбільш сильне та важливіше місто – фортецю на фланандському узбережжі, однак герцогу Орлеанському для цього не вистачало мужності. Навколо Мардіка було відкрито облогові лінії та викопано траншеї і, після кількох кровопролитних вилазок гарнізону і невдалих спроб деблокувати місто із зовні, трохи тижнева облога закінчилася його капітуляцією (23 серпня). Мардік, який тримався завдяки поставкам всього необхідного із Дюнкерка по морю, капітулював через блокування таких поставок голландською ескадрою. Після капітуляції Мардіка герцог Орлеанський благополучно покинув армію і повернувся в Париж пожинати плоди бойової слави.

Відсутність єдиної стратегії герцога Орлеанського принесла мало плодів: взяття Мардіка було простим відновленням втрачених позицій, взятий Кортрейк скоро стане тягарем, оскільки Менін, важливу ланку комунікації, було втрачено (Карасена взяв його з 14 на 15 серпня). Для оборони французьких комунікацій

між Бетюне і Кортрейком із Лотарингії прибув маршал Ля-Ферте (*La Ferte*).

Відразу після падіння Мардіка, іспанський генералітет із армією покинув Дюнкерк, залишивши у ньому сильний гарнізон. Маркіз Карасена зробив своєю штаб-квартирою Ньюпор. Кавалерія та аванпости іспанців прикривали шлях Фюрн-Іпр, було організовано оборону по каналу Фюрн-Дюнкерк.

Виснажену 10-ти тисячну армію очолив Конде. Із цими силами він і взявся до реалізації свого задуму – взяття Дюнкерка. Для цього йому необхідно було вистояти проти великої іспанської армії, розбити маркіза Карасена, який з іспанською армією утримував оборону посеред каналів та рік, захопити Фюрн і подолати іспанський флот. Лише виконання всіх без винятку цих завдань дозволяло відрізати Дюнкерк від підтримки ззовні і сприяти скорішому його взяттю.

Усі комунікації у Фландрії проходять переважно по каналах, дороги пролягають по дамбах річок, в значній мірі перетворених на штучні шляхи сполучення, що суттєво ускладнює ведення військових кампаній. Область між Мардіком та Ньюпором (*Nieuport*) вся порізана малими річками та каналами, місцевість легка для оборони і важка для наступу.

Для реалізації свого сміливого плану, Конде 4 вересня підійшов до Ондшоота (*Hondschooten*), де він розмістив свій великий обоз. Його першою метою був Фюрн. Щоб перетнути кілька каналів, що живляться рікою Колм і обороняються іспанськими військами, такої ж чисельності як його власні, Конде розділив свою армію на три колони, кожна з яких, в разі необхідності, могла бути підтримана резервом під його особистим командуванням. Перша колона під командуванням маршала Гассіона, попрямувала до Фюрна і відкинула іспанські сили до Ньюпора, основну ставку маркіза Карасена. Друга, під командуванням генерала Лавала (*Laval*), рухалась ліворуч від колони Гассіона маючи на меті форсувати лінію каналів Колм; що було виконано в повному обсязі. Третя колона, очолювана Вільк'є, наступала праворуч від колони Гассіона у напрямку селища Вульпен (*Vulpen*). Ця колона зустріла несподіваний опір, але, будучи вчасно підтриманою резервом Конде, відкинула противника, а потім атакувала Фюрн, взявши місто штурмом, при чому іспанське командування не бажало чинити тут сильний опір, не зважаючи на те, що місто було ключовою точкою для всякого, хто хотів провести облогу Дюнкерка. Для іспанців було мало ймовірним, що французи зважаться на подібну облогу.

На військовій раді, скликаній Конде, було висловлено думку відбити Менін замість Дюнкерка, але Конде переконав своїх заступників, що Дюнкерк був значно більш важливим містом, в той час як труднощі в облозі іншого міста були б аналогічними; крім того його план був затверджений центральною владою, якій доповідались всі питання такої важливості.

Дюнкерк побудований на дюнах, які простягаються вздовж узбережжя ще від Кале. Море омиває його на півночі; Фюрн і Ньюпор лежать на сході; Берген на півдні, і на заході Мардік. Старе місто було укріплене; нове місто лежало ззовні за укріпленнями. Стіни були товсті і прикриті величезними вежами; в той час як викладена цеглою канаву шириною сто двадцять футів наповнювалась водою з каналів від річки Колм. У 1640-1644 роках було зведено нові укріплення із 10 бастіонів із прикритим шляхом, хорнверків та демілюн. Морська затока що входила в місто, забезпечувала прекрасний порт, здатний утримувати вісім сотень суден, а вхід в порт з моря був захищений подовженням укріплень на дюнах, і двох хвилерізів, на яких було встановлено артилерію. Три великі канали вели з Дюнкерка, і човни могли плисти звідси в будь-яке місто Нідерландів. Торгівля сушеним оселедцем – спочатку, підняла значення цього міста; і, будучи великим і багатим, місто переходило з рук в руки серед багатьох правителів. Карл V надав йому безліч привілеїв, і воно стало оплотом панування Габсбургів в Нідерландах. Його торгівля з внутрішніми територіями і морем

була надзвичайно розвиненою; Дюнкерк став базою для піратів-приватирів, які чинили багато шкоди французьких портам і торгівлі і успішно боролись проти голландського флоту. Його гарнізон складався з трьох тисяч солдатів, чотирьох тисяч моряків і трьох тисяч підготовлених городян, і перебував під командуванням маркіза Лейдена (*Leyden*), який заслужив свою репутацію, відстоюючи протягом трьох місяців Маастрихт проти великої голландської армії.

Гідна карта облоги Дюнкерка на Gallica <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b84406467.r=dunkerque%201646> (<http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b84406467.r=dunkerque%201646>)

{C}{C}{C}{C}{C}{C}{C}

МЕТКИ: [1646](#), [Дюнкерк](#)

2 комментария

 [Дмитрий Дыляев](#)

[27 ноября 2015, 01:36:16](#)

[ВЫБРАТЬ](#) [СВЕРНУТЬ](#)

Славная карта! Спасибо за описание :)

[Всегда пожалуйста.](#)

 [adept_egidos](#)

[27 ноября 2015, 08:35:09](#)

[ВЫБРАТЬ](#) [СВЕРНУТЬ](#)

Только не знаю как сделать ее кликабельной.? Вот если б нашелся кто, на пальцах рассказал как.

Кампанія французів 1646 року у Фландрії. Битва за Дюнкерк. Частина 2.

adept_egidos
adept_egidos

<https://adept-egidos.livejournal.com/>
2015-11-26 15:13:00

Труднощі були справді досить великими. Десятитисячна армія Конде була втомленою, єдине, чого в армії було достатньо, так це воля, з якою, армія продовжувала роботу; поверхня навколо Дюнкерка була сумішшю піску, болота і води, що не дозволяла прогодувати тут армію, а заодно і позбавляла матеріалів для побудови більш-менш задовільних облогових укріплень. Фюрн, будучи базою для облогової армії, сам по собі не був достатньо укріпленим і міг потрапити в руки іспанців, які, крім того, були здатні в будь-який момент поставляти все необхідне в Дюнкерк з моря або уздовж пляжу при відливі. Голландці були ненадійними і заздрісними союзниками, здатними в будь-який момент припинити бойові дії. Харчі могли поставлятись із Кале, і жителі Дюнкерка вже затопили довколишню місцевість, відкривши в каналах шлюзи, так що комунікації по суші були неможливими, у той час як бурхливе море або флот супротивника міг в будь-який момент перервати комунікації по воді. Але найгірше, сезон завершувався і успіху потрібно було досягнути вже або не досягнути ніколи.

Герцог Лотаринський стояв табором на кордоні Голландії; маршали Пікколоміні і Бек з головною іспанською армією - під прикриттям гармат Дендермонде; Карасена у Ньюпорі. З іншого боку, французькі війська вірили у Конде, в той час ворог був слабкий духом. Голландське питання було найактуальнішим і Конде вирішив, відправивши здібного посла в Гаагу, якому вдалось добитись допомоги Генеральних Штатів в тому, щоб Ван Тромп патрулював море біля Дюнкерка (який звернув операції після взяття Мардіка), а принц Оранський провів диверсію проти іспанців.

Конде наказав Ла-Ферте (*La Ferte*), який мав чотири тисячі солдат на річці Ліс бути готовим в будь-який момент приєднатися до нього; він відправив послів за військами із гарнізонів в Пікардії; була скликана Булонська міліція; шість тисяч солдат прибуло до нього морем і були розміщені на відпочинок в Мардіку; дві тисячі поляків(2), завербованих бароном Сіро (*Sirot*)* та одна тисяча англійських солдат були розміщені в Кале.

Всі підкріплення були так розміщені, що могли бути сконцентровані на протязі 24 годин; п'ятнадцять малих фрегатів патрулювали вхід до порту Дюнкерка. Фюрн було укріплено особисто під наглядом Конде, гарнізон у тисяча п'ятсот солдат обороняв місто, тут же зберігався великий запас продовольства. Заходи, проведені Конде були настільки активними, що через два тижні після взяття Фюрна він міг розпочати облогу Дюнкерка з армією в десять тисяч піхоти і п'яти тисяч кавалерії.

Із Кале, Булоні було налагоджено безперебійні поставки по морю всього необхідного. Конвої із французьких портів йшли під прикриттям голландських кораблів.

Командувач армією на чолі першої колони вирушив на Дюнкерк найкоротшою дорогою - уздовж узбережжя; Гассіон з другою - рухались на лівому фланзі від основної колони - уздовж каналу, що тягнеться від Фюрна в Дюнкерк; Ранцау (*Josias Rantzau*) з третьою колоною рухались в напрямку ріки Колм. Всі колони досягли своїх цілей в намічені строки.

Розквартирувавшись довкола Дюнкерка, французька армія могла не боятись небезпеки нападу ззовні, окрім напрямку з Ньюпора. Гассіон тримав оборону лінії від моря до середини дюн; далі Конде - до Фюрнського каналу; потім Ранцау до Бергенського каналу. Вільк'є з булонським ополченням займав позиції західніше Дюнкерка, близче до моря, чим перешкоджав поступленню допомоги із Сент Омера. Болота або місця, контролювані французами замикали кільце. Десять голландських бойових кораблів і п'ятнадцять фрегатів блокували вхід в порт. Через канали було перекинуто мости, почалося влаштування циркумвалаційної лінії, яка складалась із частоколу і рову із задернованими стінами, шириною дванадцять футів і глибиною шість футів, та другої схожої споруди на відстані 40 кроків від першої. Найвищі з дюн були увінчані фортами, оснащеними необхідною кількістю гармат, в той час як на широкому пляжі, де відлив міг відкрити підхід, оборона складалась із безлічі паль, в проміжках між якими могли спокійно проходити хвилі. Продовольство було доставлено по каналах, і, так як цих шляхів було недостатньо, додатково використовувались ґрунтові дороги, затоплення яких було ліквідоване: в основах шлюзів було забито палі, завалено величезним камінням та засипано знаною кількістю землі. Всі зайві коні і люди були відправлені в тил, а війська були переміщені на ті місця, де вони були найбільш необхідні. Розподіл продовольства, яке необхідно було економити, був зроблений під безпосереднім наглядом Конде, поступлення достатньої кількості хліба знижувалось за рахунок поганої погоди на морі і в'язких доріг на землі. Солдати незабаром відчули відсутність хорошої їжі; погана погода і відсутність матеріалу унеможливили належне їх розквартирування.

Через п'ять днів, з моменту прибуття армії, облогові лінії були завершені і розпочалось відкриття траншей. Бачачи, що здоров'я солдат не могло в існуючих умовах довго зберігатися, Конде вів облогу енергійно, мудро вирішивши, що краще жертвувати людьми на штурмах, ніж втрачати таку ж кількість через хвороби. Він зробив обережну розвідку міських укріплень, і прийшов до висновку, що необхідно відкрити дві апроші: перша, риттям якої він командував особисто, вела до останнього в бік моря бастіону на східних укріпленнях міста; друга, очолювана двома маршалами - була направлена до хорнверка, північніше від першої. Роботи були завершені в ніч на 24-25 вересня, і було встановлено шістдесят гармат.

На наступний день, маршали повели люту атаку на пагорб в дюнах, недалеко від хорнверка і захопили його; але Лейден доклав титанічних зусиль, щоб повернути його, і в результаті жорстоких боїв, тривалістю двадцять чотири години, сторони зазнали великих втрат. У траншеях Конде жорстока боротьба велася щодня; Лейден активно захищався, і як тільки французи захоплювали свіжу позицію, вони наштовхувались на нові укріплення, за кожним проломом в стіні вони виявляли демілону.

Тим часом Пікколоміні, Бек зібравшись у Брюгге підійшли до Ньюпора де з'єднались із маркізом Карасена, але вони свідомо зволікали з діями в надії, що труднощі облоги і несприятлива погода перешкодять Конде без їх втручання. Крім того, після ретельної розвідки французьких позицій, які видавались іспанським командирам занадто сильними щоб їх атакувати; і той факт, що принц Оранський готовував диверсію, щоб допомогти Франції – все це змусило іспанців обачніше планувати свої дії. Було запропоновано напад на Фюрн; але тутешні укріплення, як повідомляла розвідка, були не менш сильними, і атака не обіцяла успіху.

Безініціативне іспанське командування зрештою вирішило допомогти Дюнкерку з моря, але спроба реалізації цього плану теж була невдалою; заледве іспанські моряки побачили франко-голландську ескадру, що крейсувала води поблизу Дюнкерка, вони мусіли відкласти свою затію.

У ніч на 1-2 жовтня було здійснено серйозну атаку як бастіона так і горнверка і в захоплених укріпленнях було влаштовано ложемент. Через три дні іспанці зробили спробу прорватися через французькі лінії поруч із пляжем, проте не мали успіху. Лейден, бачачи скорий кінець; прийняв умови французів, і на 11 жовтня капітулював з військовими почестями і відійшов у Ньюпор. Лейден забезпечив достойну оборону, але його колеги ззовні діяли з жалюгідною пасивністю. Конде у своєму успіху завдячував пасивності іспанців та відсутності їх мотивації, а з іншої сторони – власній напористості. Губернатором французького Дюнкерка було призначено маршала Ранцау.

Після цієї перемоги, Конде провів маневр з підтримки Кортрейк, міста яке, знаходячись посеред сил противника, потребувало обозу із продовольством і порохом, щоб і далі чинити опір. Він послав необхідні вантажі водою вниз по річці Ліс до Вервіка (*Wervick*), де він був завантажений кінний транспорт. Незабаром після півночі у визначений час колона кавалерії, призначених для експедиції була готова; кожен вершник поклав мішок ззаду на сідлі; решту було навантажено на вози, і колона рушила вперед між містами Менін та Іпр, в кожному з яких знаходились значні сили супротивника. Незабаром після відправки колони, герцог Лотаринзький і Пікколоміні вирушили перегородити її дорогу, але Конде діяв злагоджено, був постійно напоготові, і за виключенням ар'єргардного бою, який був на користь французів, ніяких серйозних спроб заблокувати його рух не було зроблено. Принц увійшов у Кортрейк, не втративши жодного солдата.

Зворотній шлях був не менш небезпечним; герцог Лотаринзький і Пікколоміні вибрали найкращі позиції, щоб заблокувати рух Конде, якої б дороги він не обрав. Колона поверталась тим же шляхом, і Конде поводився настільки організовано, і напоготові, що союзні генерали залишили йому вільний прохід.

Окрім цих славетних подвигів, у цьому році в Нідерландах не відбулось нічого, щоб заслуговувало особливої уваги. Операції Конде тримали його в стороні від німецького театру і розв'язали руки Тюррену.

*А тепер про поляків чи то пак козаків:

Не маю права влізати у загальнонаціональну історичну дискусію кандидатів історичних наук з приводу перебування під Дюнкерком саме козаків, а наведу лише окремі уточнення до досліджень істориків, що ведуть вказані дебати. Своїми уточненнями внесу, ймовірно, ще більше неузгодженостей у загальну картину, однак, маю право висловитись. Мені вдалось перевірити лише частину джерел, стосовно польських полків на службі Франції у 1646 році. З чим я не працював, так це із листуванням Ле-Тельє-Мазаріні-Конде і польськими джерелами. У французькій літературі всюди згадуються поляки (*polonois, polonaise*). Жодним чином я не запідозрив, що на службі у французькій армії могли бути козаки, тим більше Богдан Хмельницький.

Отже, не варто вважати, що поляки набрані за сприяння дружини Владислава IV Марії-Людовіки Гонзаго були першими поляками на службі у французької армії. Відомо про польський полк Трефスキ (*Trefski*), що в складі армії Бернгарда Саксе Веймарського 26 жовтня 1635 року поступив на службу французькому королю. (5)

Барону де Сіро було доручено командування поляками, адже досвід начальства над полками сформованими з вихідців із східної Європи він уже мав. У 1636 році він навербував угорський кавалерійський полк (імені себе^②). Що стосується польських полків, одним з яких, поряд із Пшиємським (у французьких джерелах - *Priamski*) і Кабре (*Cabre'e*), начебто командував барон де Сіро, це не зовсім вірно. Справа в тому що барон де Сіро вже на момент облоги Дюнкерка мав військовий ранг марешаль де камп (*marechal de camp*), що відповідав найнижчому серед генеральських рангів – рангу генерал-майора (або

бригадного генерала) і при Рокруа (1643) він командував резервом в складі кількох полків. Сіро очолював у цьому ж ранзі всі польські полки, що прибули у Кале, і був начальником над польськими полковниками, це підтверджується і мемуарами самого барона. (3, 147).

Військова цінність поляків Сіро була низькою, адже вони були вражені лихоманкою і ледве могли тримати зброю, окрім того вони були погано озброєні, недосвідчені та недисципліновані (2, 93), інтендант Шамплатре (Champlâtreux) відповідав за прибуття поляків під Дюнкерк).

Із історії Дюнкерка (4, 168) відомо, що до Кале прибуло два полки польської піхоти Пріамські/Пжиємського (*Priamski*) і Кабре (*Cabre'e*) в кількості сімнадцять сотень. Це, однак, не означає, що загальна чисельність прибулих поляків - 1700 солдат (бо може йтися про бойові одиниці – сотні, хоча французи називають сотні – *compagnies*, ймовірно тут йшлося про сотні за польською військовою організацією). Там же згадується, що на момент початку облоги Дюнкерка із полку Кабре було сформовано два батальйони, з полку Пшиємського – один (172). Всього три польських батальйони, які були розміщені в складі частини облогової лінії, якою командував маршал Гассіон. Є відомості про активну участь поляків у веденні облогових робіт. Так, під керівництвом особисто Конде три сотні (знову сотні, а не компанії) поляків разом із кількома французькими полками, дійшовши до контрескарпа, атакували бастіон. (177).

Одне з французьких джерел (щорічне видання наукової спільноти Дюнкерка "*Mémoires de la Société dunkerquoise pour l'encouragement des sciences, des lettres et des arts...*" за 1901 рік, де є стаття авторства *Emile Bouchet*), розглянуте лише мною є дещо пропагандистським і тут йдеться про "історичне братерство по зброй" Російської імперії та Франції (на 1901 рік видання). Цікавим є те, що автор Еміль Буше, будучи французом, живучи в Дюнкерку чомусь цитуючи російського автора Половцева (його робота щодо козаків під Дюнкерком датується 1899 роком), говорить, що поляки під Дюнкерком насправді були запорізькими козаками. Не дивлячись на подібні сумнівні твердження, варто відзначити, що Буше серед іншого використовує власні джерела (*Susane, Historie de l'infanterie*) і повідомляє, що польськими полковниками були Пшиємський та якийсь Платнер (*Platner*,? якщо ми знаємо, що іншим полковником був Кабре).

Цікавим із цього джерела є доля польських полків. Буше повідомляє (ст. 97-101), що поляки не дезертирували після облоги Дюнкерка, а продовжували залишатись у складі французької армії до 1653 року, коли один полк що на той момент залишився, був розпущеній Мазаріні. За вісім років служби, польський полк брав участь у кампанії Ранцау проти Діксмюде (*Dixmude*) в 1647 році та Іпра в 1648 році, у облозі Парижа в 1648 році., битві при Ретелі (1650 рік) на боці королівських властей, у битві при Блено (*Bléneau*) у 1652 році.

22 лютого 1649 року польський полк отримав нового власника – самого Мазаріні, підполковником був Карл Йоахім Рудігер (*Rudiger*), є згадка що до цього моменту полковником залишився Пшиємський, а підполковником Платнер, 15 лютого 1651 полковником став шевальє де Гольц (*de Goltz*).

Отакі в мене короткі замітки, що не дозволяють сказати - були під Дюнкерком козаки, чи ні, але розкриють невідому досі кампанію французів 1646 року за Дюнкерк. Хто б не був під Дюнкерком – козаки чи поляки, їхня роль та місце у цих французьких подіях залишається досить незначною.?

Дуже хотілося б побачити дисертацію А. Федорука "НАЙМАНЕ КОЗАЦЬКЕ ВІЙСЬКО (XVI - середина XVII ст.): ІДЕОЛОГІЯ, ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ВІЙСЬКОВЕ МИСТЕЦТВО\", 2001 рік, Чернівці.

МЕТКИ: [1646](#), [Дюнкерк](#)

6 комментариев

[bratgoranflo](#)

26 ноября 2015, 19:49:47

 ВЫБРАТЬ [СВЕРНУТЬ](#)

маркізом Карасена... читаю Кернеса))) Тобто версія про козаків під дюнкерком виникла з припущення россійського історика?

[Кернес:\)\)](#)

26 ноября 2015, 21:34:55

 ВЫБРАТЬ [СВЕРНУТЬ](#)

Менше тої дебільної політики дивіться:)) товаришу.

"...версія про козаків під дюнкерком виникла з припущення россійського історика.."

Чисто хронологічно так від Половцева і все це пішло. Його праця - 1899 рік, француз Буше 1901 рік, Костомаров - 1904 рік, Борщак - 1922 рік і т д і тп. Половцев, IMHO, у своїй праці мав певну мету - доказати братерство по зброй (якщо не вистачить доказів їх треба було додумати), і зробив це він чисто під певну подію - дипломат зустріч на найвищому рівні між Росією і Францією у кінці 19 ст.. От я це вичитав у Буше, якщо зрозумів не правильно - поправте.

[Дмитрий Дыляев](#)

27 ноября 2015, 01:55:39

 ВЫБРАТЬ [СВЕРНУТЬ](#)

Ну ладно скромное предположение про запорожских казаков от Половцова, в конце концов как подданные короны среди нанятых в польские полки кто-то из днепровских казаков вполне мог быть.

А вот откуда пошла байка про то что ими командовали Серко и/или Хмельницкий?

[Мог, конечно.](#)

27 ноября 2015, 08:40:18

Комментарий изменен: 27 ноября 2015, 08:42:28

 ВЫБРАТЬ [СВЕРНУТЬ](#)

Из казаков и вообще могли быть и белорусы и украинцы. Только этого доказать вряд ли получится.

А по поводу Хмельницкого и его участия в Дюнкерской кампании, то здесь больше домыслов нежели фактов. Есть письма о переговорах его (Хмельницкого) и де Брэжи о подряде казаков на службу Франции, но это не значит что подряд был реализован. Де Брэжи мог вести переговоры не только с Хмельницким. А Серко получился из барона де Сиро. Вот посмотрите Голобуцкого <http://litopys.org.ua/holob/hol11.htm>

[Елена Замедянская](#)

18 февраля 2017, 23:56:13

 ВЫБРАТЬ [СВЕРНУТЬ](#)

учебник по истории Украины 8 клас.(ред. Г.К. Швидько П.О.Чернобай). В нем утверждается, как 100% истина, как исторически доказанный факт , что и Хмельницкий и Сирко служили, как наемники во Франции. Грустно, что именно такие эпизоды включают в учебник для детей как исторически значимые и определяющие ход и развитие страны.

26.08.2019

Кампанія французів 1646 року у Фландрії. Битва за Дюнкерк. Частина 2.: adept_egidos — ЖЖ

[adept_egidos](#)

[19 февраля 2017, 14:52:56](#)

ВЫБРАТЬ [СВЕРНУТЬ](#)

Ви цілком маєте рацію. Я бачив, звісно, цей підручник. Не можна дітей виховувати на пропаганді.